

NIETZSCHE'NİN DECCAL İSİMLİ ESERİNDE YABANCILAŞMA SORUNU VE AŞILMA TEŞEBBÜSÜ

(Deccal'ın ilk bölümünün hermenötik okuması)¹

Hayyam Celilzade,
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Felsefe bölümü doktora öğrencisi
hayyamcelilzade@gmail.com

ORCID Kodu: 0000-0001-7739-9388

ÖZET

Tüm amacının putları kırmak olduğunu söyleyen Nietzsche'nin, kırmak istediği esas put Hristiyanlıktır. Zira ona göre Hristiyanlık yaşama ve bedene “hayır” der, insanı köle ruhlu yapar. Nietzsche, insanın ister kendisine isterse de başkasına köle olması durumuna yabancılaşma der. Ve ona göre Batı insanını kendisine, başkasına ve doğaya yabancılaştıran esas unsur Hristiyanlıktır. Hristiyanlığın beslendiği ve Hristiyanlıktan beslenen ne varsa hepsine topyekûn savaş açan Nietzsche'nin eleştirilerinden Sokrates ve Platon da “kaçamaz.” Nitekim ona göre her iki isim de Hristiyanlığın beslendiği kişilerdendir. Ancak Batı medeniyetinin esas dayanağı olduğunu söylediği Hristiyanlık, onun açısından Sokrates ve Platon'dan daha büyük tehlikedir. Hristiyanlığın insanı Tanrı'ya değil Kilise'ye dolayısıyla insana köle yaptığı üzerinde duran “put kırıcı filozof”, Hristiyanlıkla savaş için felsefi yöntem sunar. Nedir bu felsefi yöntem? “Çekiçle felsefe yapmaktır”. Toplumun, “kalabalığın” yücelttiği her şey Nietzsche'ye göre birer puttur. Ve söz konusu “putlara” yaklaşırken elimizde hep “çekicin” olması gerekir. Burada “çekiç” felsefi düşüncesin sembolüdür. Bedene, yaşama evet diyerek duygularla düşünmenin adıdır “çekiç”. Puta yaklaşırken çekiçle puta vurmamız gerekir. Sağlam olmayan ve temelden yoksun olan putlar çekiç darbesiyle “çürüklüğünü” dışa vuracaktır. Nietzsche bu felsefi yöntemini her kitabında farklı putlara karşı

¹ Metnin hazırlanmasında takip ettiğimiz yöntem, hermenötik olup, *Deccal*'ın ilgili kısmının yakından okunmasından ibarettir. Başka bir ifadeyle çalışmamız, hermenötik yöntemin uygulanma denemesidir.

kullanır ama *Deccal* isimli eserinde çekicin “vurduğu put” açık bir şekilde Hristiyanlıktır.

Yazımızda Nietzsche’nin söz konusu *Deccal* isimli eserine müracaat ettik. Özellikle Hristiyanlık eleştirilerinin yoğun bir şekilde yer aldığı mevzu bahis eserin ilk bölümü üzerinde durduk. Çalışmamız hermenötik yöntemi uygulama denemesi olduğu için çekicin vurulduğu nokta’nın dışına çıkmamaya çalıştık. Ve bu şekilde hermenötik yöntemin nasıl çalıştığını göstermeye gayret ettik. Dolayısıyla çalışmamızın amacı Nietzsche’nin felsefesini kuşatmak olmadığı gibi Nietzsche’nin Hristiyanlık eleştirisini de tüm boyutlarıyla ele almak değildir.

Anahtar kelimeler: *Nietzsche, Hristiyanlık, yabancılaşma, hermenötik, ahlak*

Giriş

Batı dünyası Rönesans’la sanatta, Reformasyonla dinde ve Aydınlanma’yla bilimde ciddi bir değişim geçirdi. Söz konusu değişimin en somut görünen tarafı insanların maddi refah seviyelerinin artmasıydı. Ancak maddi refah, toplumun az bir kesiminde görüldü. Büyük çoğunluk, maddi açıdan zor koşullar altında yaşamaya devam etmekteydi. Toplumun iki zıt kutba bölünmesine eşzamanlı olarak her grubun da kendi içinde yeni sorunları ortaya çıktı. Maddi refah seviyesi yüksek olan kesim sanatı, dini ve bilimi “üstünlüğünü muhafaza etmede alet” olarak kullanma yolunu tercih etmeleri, işbu üç alanın ortaya koyduğu ürünlerin yoksullaşan kesimin sorunlarına çözüm üretmez hale düşürdü. Sanatın, reform geçirmiş dinin ve bilimin arka plana attığı felsefe böyle bir buhranlı durumda yeniden söz sahibi konumuna geldi. Sanat, reform geçirmiş din ve bilim, yaşanan olayları topyekûn değerlendirilmekte ve çözüm önerileri sunmakta etkisizdi. Zira işbu üç alan sorunların bir anlamda da “mimarlarıydı.” Dolayısıyla söz söyleme hakkı felsefenin eline geçmişti. Dönemin filozofları toplumun kutuplaşması başta olmak üzere yaşanan olayları tasvir edebilmek için “yabancılaşma” kavramını geliştirdiler. Bu kavrama felsefî anlam kazandıran her ne kadar Hegel olduysa da, ilk defa Marks’la birlikte yabancılaşma kavramı dünya tarihini anlama/anlamlandırma teorisinin kilit taşına dönüştü. “Marks tarihsel süreçte, toplumun sahip olduğu gücün, insanın kendi iradesinin ve kontrolünün dışına çıkıp bağımsızlaştığını ve bu gücün paradoksal bir biçimde insanın iradesini ve eylemlerini kontrol eder hale geldiğini düşünür. Marks yabancılaşmayı, toplumun temelini oluşturan bazı ilişkilerin belirli bir gelişiminin ürünü olarak ele alır. Açıkçası Marks kavramı, felsefî bir zeminde değil, tarihsel ve toplumsal bir zeminde tartışma-

yı tercih eder.” (Göymen 2007, 153). Marks neredeyse tüm ekonomi-politik yaklaşımı bu kavram üzerine bina etti.

İyi birer Hegel ve Marks okuru olan Nietzsche ise yabancılaşma kavramına başka bir boyut daha kazandırdı. Hegel ve Marks'tan farklı olarak Nietzsche yabancılaşma'nın felsefi izini süreçlerden daha çok belli başlı kişilerin fiillerinde, yaşamlarında aramaya başladı. Nitekim Nietzsche'nin tüm kitaplarının “gizli” (bazen aşikâr) muhatabı, yabancılaşmaya sebebiyet verdiğini söylediği kişilerdi: Sokrates, Platon, İsa, Roma Kilisesi...

Ve Nietzsche'nin yabancılaşma sorununu çok somut bir şekilde ele aldığı eserlerinden biri olan *Deccal*'in menfi kahramanı İsa ve Roma Kilise'sidir.

Biz kimiz?

Nietzsche Deccal isimli kitabının ilk bölümünde Hiperborlular olduklarını söylüyor (Nietzsche 1986, 11). Hiperbor, dünyanın üstünde dolaşan anlamına gelmektedir. Kanaatimizce Hiperbor'dan kasıt üst dünyadır, “üst insanların” yaşadıkları dünyadır. Çünkü Nietzsche'ye göre üst insan, ideolojilerin ve *aydınların* oluşturduğu, şekil verdiği dünyada yaşayamaz. Dolayısıyla üst insan tabiatı itibariyle Hiperborlu'dur. Hiperbor, Platoncu anlamda idea(l) dünya değil bilakis bu dünyadır. Gerçek olan dünya, duyular dünyasıdır. Gerçek olmayan dünyaysa duyuyuüstü dünyadır. Duyuyuüstü dünyayı dinler ve çeşitli ideolojiler şekillendirir. Bu anlamda sadece bir tek dünya; duyular dünyası mevcuttur. Gerçek dünyaysa -ki Nietzsche bunu Hiperbor adlandırır- hiçbir ideoloji tarafından şekillenmemiştir. Nasıl varsa öyledir. Mutluluğumuzun asıl mekânı da Hiperbor'dadır. Mutluluğun keşfedilmiş olduğundan söz ediyor Nietzsche. Kullanılan zaman, geçmiş zamandır. Dolayısıyla mutluluk keşfedilmiş ama sonra kaybedilmiştir.

Nietzsche ait olduğumuz dünyada yaşamadığımızı ve bu sebeple hayattan kopuk yaşadığımızı söylemektedir. Mutsuzluk labirent gibidir doğru, fakat biz bu labirentten çıkış yolunu bulmuştuk. Şairin Pindaros'a atıfta bulunması ve “*ne karadan ne de denizden bulabilirsin Hiperborlulara giden yolu*” (Nietzsche 1986, 11) tabirini kullanması bize *Deccal*'in bu bölümünün problematiğini sunuyor. Olmamız gereken yerde ol(a)mamamızın sebebi nedir? Dolayısıyla burada bir sorun var. Mutluluğu bulmuşken, ölümün ötesinde, kuzeyin ötesinde yaşarken nasıl oldu da o dünyayı terk ettik? Olmamız gereken yerde niçin değiliz?

1. Modern insan eleştirisi

Kesin olan şu ki, olmamız gereken yerde değiliz. Ve şimdi olmamız gereken dünya için tekrar labirentten çıkış yolu bulunmalıdır. Burada Nietzsche bize yol haritası sunuyor. Yani bu iş yapılacaksa labirentten çıkış

yolu bulunarak yapılacaktır. Kanaatimizce putlara bu sebeple Nietzsche karşı çıkıyor. Zira putlar labirentten çıkmada bize zaman kaybettiriyor.

Putlar ilave zaman israfıdır. Yapmamız gereken labirentten bir an önce kurtulmaktır. Sabit zeminler üzerinde inşa edilen ahlak öğretilerini, çeşitli ideolojileri Nietzsche bu sebepten dolayı yıkmak istemektedir.

Nietzsche labirentten çıkış yolunu modern insan bulabilir mi diye soruyor ve cevap vermeyi bize bırakıyor. Ama okuyucuya cevap vermesi için de yönlendirmelerde bulunuyor. Bu yönlendirmeleri, “modernlik eleştirisini” adı altında toplayabiliriz:

1. Ben eleştirisini; Ben her şeydir. Ama ne ettiğini bilmeyen, her şey olan ben’dir. Zira “ben” gramatik bir hatadır -bunu Nietzsche özellikle *Ecco Homo*’da işliyor-.

2. Ben, üzüntü içinde olduğunun bilincindedir.

3. Modernlik bir hastalıktır. Çünkü modernlik tembel barışlara ve korkak tavizlere imkân tanımaktadır. Yara ve hastalığı ayırmamız gerektiği kanaatindeyim. Nietzsche’nin *yara* kavramsallaştırmasında her halükârda aktiflik var. Hastalıktaysa ona göre aktiflik yoktur. Hastalık insanı pasifleştirir. Hastalık insanı tembelleştirir. İnsan hastayken bir şey yapamaz olur. Kuvvetler çatışmasına girmeye korkar ve barış yapma eğiliminde olur. Bundan dolayı korkak tavizlerde bulunur.¹

4. Modern *Evet* ve *Hayır* birer kirli fenomendir. Bu Nietzsche’nin modern ahlak eleştirisinden bir cüzdür. Nietzsche, ahlakın ileri sürdüğü önermelerin - bu yapılabilir mi? Evet; bu yapılabilir mi? Hayır- mutlaklaştırıldığına vurgu yapıyor.

5. Beşinci eleştiri aslında diğer bölüme geçiş mahiyetindedir. Nietzsche modern insanın her şeyi kavradığını (aslında her şeyi kavradığını zannettiği) ve bundan dolayı her şeyi bağışladığını söylüyor. Bu aşırı hoş görünün sadece bir scirocco olduğunu ifade ediyor. Scirocco, güneyden gelen rüzgârıdır.² Bazı yerlerdeyse scirocco’nun Akdeniz’den gelen sıcak rüzgâr olduğu belirtilmektedir. Yorumumuz şu yöndedir: a. Akdeniz havzası Hristiyanlığın çıktığı yerdir. b. Nietzsche’nin hedefinde dini bir ritüel olabilir: “günah

¹ Sevincin ilk aracı savaştır. Savaş, güç gösterisidir, neşenin ifade edilmesidir. Burada amaç rakibi yenmek değil. Daima kendi sınırlarını aşmaktır. Buradaki savaş, tutkular arası savaştır. Savaş, sevinç için ilk araçtır, diğer araç, yaradır. Savaş şiddeti dışa vurma yönüdür. Gerçekliğin özü mücadeledir, güçler arası mücadeledir. Bunun dile getirilmesi de savaştır. Bu şiddet insanın içinde zaten var. Ancak Hristiyanlıkla birlikte şiddet kontrol edilmeye başlandı. Hristiyanlık şiddetin dışa vurulmamasını istiyor. Üstün insan da şiddetten korkmayan insandır. Dolayısıyla modern insan savaştan korkan, barışsever bir korkaktır. Çünkü mayasında Hristiyanlık vardır.

² Bazı kaynaklarda Büyük Sahra’dan gelen rüzgâr olduğu belirtilmektedir.

çıkarma ayini”; yani birisi geliyor bir şeyler anlatıyor papaza. Papaz da sanki her şeyi kavriyormuş gibi konuşanı bağıslıyor. İşte bu her şeyi “kavrama” ve bundan dolayı her şeyi “affetme” hastalığı modern insana bulaşmıştır.

1.1. Orta yol anlayışının reddi

(“Çağdaş erdemler ile öteki güney yelleri arasında yaşamaktansa, buzlar içinde yaşamak yeğdir!...(Nietzsche 1986, 11).

Modern insanın beş maddede özetlediğimiz özelliklerinin birinin kaynağı coğrafi olarak Batı değil. Söz konusu özellik *erdem*dir ki, *scirocco* kelimesi bağlamında açıklamaya çalıştığımız fenomendir. Bu erdemin kaynağı coğrafi olarak Batı değil ama batıcı olan çağdaş erdeme yol açmasıyla bilinir. Ve Nietzsche çağdaş erdeme de karşıdır. İşin ilginç tarafı şu ki bu iki erdem anlayışının ortasında yaşamaya da karşıdır.

2. Neydik? Ne olduk?

Bu kısımda tekrar bu bölümün başına geliyor. Nietzsche bize tabiatımız itibarıyla yürekli olduğumuzu hatırlatıyor. Ama bu yüreklilik kendimize ve başkalarına acımaya engel oldu. Dolayısıyla bizdeki yüreklilik, bilinçli yüreklilik değil. Bu sebeple yürekliliğimizi nereye yönlendireceğimizi bil(e)mez olduk. Bu bize Hegel'i hatırlatmaktadır. Hegel'in Mutlak Ruh için yaptığıнын aynısı Nietzsche insan için yapmaktadır. Mutlak Ruh başlangıçta *kendinde*'ydi. Ama bilinçsizdi. Bilgilenmek istedi. Bu sebeple tabiat/madde ortaya çıktı. Daha sonra devlet aşamasında Mutlak Ruh bilinç kazanmada son aşamasına geldi ve *kendisi için* oldu. Kanaatimizce Nietzsche'nin Hiperborlu dünyasında yaşayan insan için de -yani Nietzsche'nin biz dediği kesim için de- bu durum söz konusudur. Bunlar üst insanlardır. Fakat eksik var. Bu eksiklik aslında bilgisizliğimizden kaynaklanmaktadır. Bu eksikliğin tamamlanması için sanki biz bu süreçten geçmeli olduk. Daha sonra bize kaderci dediler. Fakat Nietzsche diyor ki “*bizim kaderimiz gerilimdi, güçlerin birikimiydi. O zamanlar şimşeğe açtık. Zayıfların boyun eğişinden uzaktık*” (Nietzsche 1986, 11). Tabiatla içli dışlı olduklarının altını çizen Nietzsche daha sonra dekadansa dikkat çekiyor. “*Hiçbir çıkış yolumuz yoktu: Muthuluğumuzun formülü: Bir Evet, bir Hayır, düz bir çizgi, bir hedef...*” (Nietzsche 1986, 12). Burada dekadansla diyalektik mantıkla çalışmak arasında irtibatın olduğunu görüyoruz. Bir Evet bir Hayır'ı diyalektik süreç içinde ele almamın nedeni düz bir çizginin ve bir hedefin olduğunu söylemesinden kaynaklanmaktadır. Diyalektikte bir tek hedef var o da sentez. Ve diyalektik süreç düz çizgi üzerinde devam etmektedir. En azından diyalektiğin en büyük temsilcisi olan Hegel'de, diyalektik düz bir çizgi üzerinde devam etmektedir. Bu kısmı

özetlemiş olursak şunu söyleyebiliriz: Biz, sürecin içindeyiz. Aslında bu süreç bir oluşumdur. Bu oluşum bizi değiştirdi. Çünkü başlangıçta olduğumuz halde sabit kalmadık. Değişim bizi bu günkü halimize ulaştırdı. Özel olarak bu kısmın genel olarak bu bölümün sonuyla bölümün başı arasında doğrudan irtibat vardır. Bölümün başını hatırlarsak Nietzsche bizim Hiperborlu olduğumuzu belirtiyordu ve kendimizi aldatmamamızı söylüyordu. Hatta hayattan kopuk yaşadığımızın farkında olduğumuza dikkat çekiyordu. Dolayısıyla nereden nereye geldiğimizizin farkındayız. En azından Nietzsche farkındadır. Ama şurası açık değil. Neden biz bu labirente girdik? Aslında bu kısmın paradoksu da budur. Nietzsche'nin de buna cevabı yoktur.

3. Hayatı tayin eden unsurların muğlâklıktan kurtarılma çabası

Değişim süreci bizi öyle bir noktaya getirmiş ki kaotik durum ortaya çıkmış, her şeyin tanımı birbirine karışmış. Aslında bu bölümün sonunda değişim sürecinin en büyük etkenin Hristiyanlık olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla Hristiyanlığın hayatın temel unsurlarının tanımı muğlâklaştırmış. Hayatın temel unsurları nelerdir? Ahlak, özellikle de iyi ve kötünün ne olduğudur. Ve tabi ki de mutluluğun ne olduğu. Bu unsurların tanımlarını muğlâklıktan kurtarma girişiminin amacı nedir? Bu sorunun cevabı çok basittir. Nietzsche olmamız gereken yere veya konuma tekrar gidebilmemiz için bu unsurların gerçekten ne olduklarını bilmemiz gerektiği kanaatindeyiz. Bu unsurların tanımları üzerinde pek fazla durmayacağız -ki zaten bu tanımlar üzerinde fazla durmamızı Nietzsche de hoş karşılamazdı-. Bu bölümün ilk kısmında Nietzsche'nin dile getirdiği temel mesele, dekadandan kurtulmak ve yükselmek için gereken işlerin neler olduğudur.

3.1. “Güç” Etiği

“İyi olan nedir? İnsanda güç duygusunu, güç istemini yükselden her şeydir” (Nietzsche 1986, 11). Güç duygusu insanı her zaman aktif tutar. Aktivlik insanı sabitlikten korur. *Kötü olan nedir? Zayıflıktan doğan her şeydir* (Nietzsche 1986, 11). Hatırlarsak modern insanın özelliklerini açıkladığımızda korkak tavizler ve tembel barışlar tabirini kullanmıştık. İşte bu bir zayıflıktır dolayısıyla kötülüğün ta kendisidir Nietzsche'ye göre. Dolayısıyla modern insan kötülük içindedir. Çünkü zayıftır. *Mutluluk nedir? Gücün büyüdüğü duygusudur, bir engelin aşıldığı duygusudur* (Nietzsche 1986, 11). Aslında gücün büyümesi duygusu bize Spinoza'yı hatırlatmaktadır. Spinoza'da mutluluk, *conatus*'un artmasıydı. Fakat Nietzsche ve Spinoza arasındaki fark mutluluktan değil mutluluğun vuku bulmasında tayin edici olan unsurların konumundan kaynaklanmaktadır. Spinoza'da tayin edici unsur

her halükarda ben'dir. Nietzsche'de işte bu ben yoktur. Nietzsche'de ben'in yerini güç almaktadır.

Mutluluk aslında doyumluk değil Nietzsche'ye göre. Çünkü doyumluk insanda mücadele ruhunu söndürür. Zira doyumlukta bir nihailik vardır. *"Mutluluk daha fazla güçtür"* (Nietzsche 1986, 11). Mutluluk barış değil savaştır. Sevincin ilk aracı savaştır. Savaş, güç gösterisidir, neşenin ifade edilmesidir. Burada amaç rakibi yenmek değil. Amaç, daima kendi sınırlarını aşmaktır. Buradaki savaş insanda tutkular arası savaştır. Savaş, sevinç için ilk araçtır, diğer araç, yaradır. Mutluluk erdem değil, yetenektir. Nietzsche, bu yeteneğin de Rönesans tarzı erdem olduğunu belirtiyor. Aslında Rönesans'a atıfta bulunması metin yorumlayıcısı açısından *önemlidir*. Çünkü Rönesans eskiyle buluşmadır, yeniden doğuştur. Dolayısıyla Rönesans'ın Nietzsche için nev-i şahsına münhasırlığı var. Ele aldığımız üç bölümün konusunun *süreç*, sorununun bu sürecin başlangıç noktasına tekrar nasıl geri dönebiliriz olmasını görmemiz için Rönesans burada çok önemlidir. Nietzsche ayrıca Rönesans erdeminin dikeyliği¹ içermediğini de vurguluyor.

4. Geri dönüş sürecinde yaşamayı hak eden ve etmeyenler

Nietzsche'ye göre zayıflar yok olup gitmeliler. Çünkü ona göre bu süreç, boyun eğmekle, korkak tavizlerle, tembel barışlarla gidilmez bir süreçtir. Bu süreç savaşı gerektirir. Bu süreç, yarayı gerektirir. *Putların Alacakaranlığı* Önsöz'de, Nietzsche yaralanmada olan sağaltıcı güçten bahseder. Fakat zayıflar savaştan korkar. Aslında putların kırılma "operasyonuna" da bu gözle bakabiliriz. Yani Nietzsche'nin dediği labirentten çıkma sürecinde bu putların kırılması gerekir. Bunun için savaşı göz önüne almamız lazım. Zayıflar savaşı göze almaktansa putlar oluşturmayı kabul eder. Dolayısıyla bu süreçte onların yaşama hakları yoktur. Nietzsche'ye göre zayıfların yıkılıp gitmeleri için onlara yardım edilmelidir.

4.1. Geri dönüş sürecinde en tehlikeli unsur

Nietzsche dünyada olan en zararlı olan şeyin Hristiyanlık olduğu kanaatindedir. Ona göre Hristiyanlık: *"zayıflara ve nasibi kılara duyulan acımadan doğan eylemdir"* (Nietzsche 1986, 11). Aslında Nietzsche'nin mesajı açıktır. Zayıflara acımak değil, zayıfların ortadan kaldırılması gerekir. O, Hristiyanlığın zayıflarla güçlülere eşit kabul ettiğinin farkındaydı. Ve labirentten çıkma sürecinde zayıf ve güçlü eşitliği kabul edilemez bir şeydir. Çünkü Nietzsche için her halükarda hiyerarşi önemlidir. Hristiyanlık bu hiyerarşi için en büyük düşmandır. Zira Hristiyanlık eşitliği savunmaktadır.

¹ Tanrısal boyut.

5. Nietzsche'nin projesini vazetmesi

5.1. Arzu edilen insan tipi

Nietzsche bu kısımda kendi projesinin ne olduğunu ortaya koyuyor. İnsanlık bunalımdadır. -Tabir-i caizse bizden¹ adam olmaz-. Bizim insan olarak mevcudiyetimiz ortadan kalkmalıdır gibi tezleri Nietzsche bir kenara iter. Ona göre esas olan, hangi tip insanın geleceği daha sağlamdır meselesidir. Bütün diğer şeyler bu görüşe bağlı olarak gündeme gelmektedir. Çünkü Nietzsche için esas iş, olmamız gereken yerde olmanın sağlanmasıdır. Bunu sağlamak için Nietzsche geleceği sağlam olan insan tipinin istenmesi, gerekliliği üzerinde duruyor.

5.2. Arzu edilen insan tipinin tarih sahnesine tesadüf eseri olarak ortaya çıkışı

Nietzsche'ye göre geleceği sağlam olan dolayısıyla istenen, arzu edilen insan tipi tarih sahnesine zaman zaman çıkmış. *Ama* (ama burada çok önemlidir) bir mutlu rastlantı, *istisna* olarak. Dolayısıyla arzu edilen insan tipi hiçbir zaman istenilen olarak ortaya çıkmamıştır. İstenilen olarak ortaya çıkmadığı için de süreç pozitif istikamette değiş(e)memiş. Pozitif istikamette değişim ancak onların istenilen olarak ortaya çıkmasına bağlıdır. Zira bu zaman toplum pozitif değişime bil-kuvve olarak hazır olmuş olur. Bundan şunu anlıyoruz: Nietzsche yukarıdan (veya buna hariçten de diye biliriz) müdahalenin süreci pozitif şekilde etkilemeyeceğini savunmaktadır. Bilakis, pozitif istikamette değişim aşağıdan (veya dâhilden) yapılmakla, aşağının buna hazır olmasıyla mümkündür. (Kabaca Nietzsche'ye göre, eğer toplum hazır değilse daha doğrusu toplum pozitif değişime hazır değilse ve istenilen “şey”i bilinçli olarak istemiyorsa o zaman gönderilen peygamber veya tesadüf eseri ortaya çıkan bilgin insanlar, süreci pozitif anlamda değiştiremezler. Değişim olacaksa bu toplum içinden yani toplumun buna hazır olmasıyla mümkün olacak.)

5.3. Arzu edilen insan tipinin insanlar tarafından yanlış algılanmasının sonuçları

Nietzsche'ye göre arzu edilen insan tipi yanlış algılanmış ve ondan korkulmuş. Ona göre bu korku, arzu edilen insan tipinin tam aksinin istenilmesine yol açmış. Bu istenmenin sonucunda arzu edilen insan tipinin tam karşıtı yetiştirilmiş ve elde edilmiş.²

¹ Nietzsche'nin “biz”den kastı genel insanlık mı yoksa Avrupalılar mı?, üzerinde durulması gereken sorudur.

² Aslında burada Nietzsche'nin Kant'ın “insan kendi kendisine zulüm edemez” / “volenti non fit injuria” (*Ahlak Metafiziği* / 1995, 3835) düşüncesine köklü bir eleştiri var. Nietzsche

5.4. Arzu edilen insan tipine karşı olan tip ve özellikleri

Nietzsche, arzu edilen insan tipine karşı olarak istenilen, yetiştirilen ve elde edilen insan tipinin Hıristiyanlık olduğunu belirtiyor. Nietzsche, Hıristiyan insan tipinin temel üç özelliğini ifade ediyor; “*evcil hayvan olan insan, sürü hayvanı olan insan, hasta hayvan olan insan* (Nietzsche 1986, 13). Bu üç özelliğin gelişi güzel, laf olsun diye söylenilmediği kanaatindeyiz. Burada Nietzsche, Hıristiyan insan tipini hem ontolojik hem epistemolojik hem de ahlak cihetiyle değerlendirir.

Hıristiyan insan tipi, varlığı bakımından evcildir. Evcil olmak hürriyetin kaybedilişidir. Evcil olmak kendi tabiatına yabancılaşmadır. Yani önce olduğun gibi olmamadır. En kötüsü evcil olmanın geri dönüşü imkânsızdır... İşbu sebeple Nietzsche bu sebeple Hıristiyan reformculuğunu, restorasyonunu savunmuyor. O topyekûn Hıristiyanlıktan kurtulma hakkında akıl yürütür.

Hıristiyan tipi bilgi bakımından sürü hayvanıdır. Sürüye tabi olmak, düşünmenin ölümüdür.¹ Sürü insana fonksiyon verir ve insan köle olur. İnsan sürüye neden uyur? Yalnızlıktan korktuğu için. Sürüde dogma hâkimdir. Zaten *Tan Kızılığı*nda yer altı çalışanının yeryüzüne çıktığında karşılaştığı güçlük de sürüyle yüz yüze gelmesinden kaynaklanır. Çünkü yer altı çalışanı onların inandıkları şeylere karşı çıkar. Sürü için emniyet, sürünün inandığı, kabul ettiği şeylerdir.

Hıristiyan insan tipi hastadır. Bu hastalık ahlaki hastalıktır. Çünkü inandığı, kabul ettiği değerler yozlaşmış durumdadır. Çünkü Hıristiyanlık hayata karşı çıkar, hayata engel olur. Hıristiyan ahlakı tamamen yargı değerlerinden oluşmuş. Yargı değerleriyse gerçek olamaz. Değer olguyla irtibatlıdır ve Nietzsche için ahlaki olgu da yoktur.

Sonuç

3. bölümün sonu 1. Bölümün başıyla doğrudan irtibatlıdır. Hatırlarsak 1. Bölümün başında Nietzsche Hiperborlu olmamıza rağmen hayattan kopuk olarak yaşadığımızı söylüyordu. Fakat bunun sebebini söylemiyordu. 3. Bölümün sonunda Hiperborlu olmamıza rağmen hayattan kopuk yaşamamızın sebebini açıklıyor. Bunun sebebi Hıristiyanlıktır. Dolayısıyla olmamız gereken yerde tekrar olabilmemiz için Hıristiyanlık aşılmalıdır. Modernliğin ortaya çıkmasında Hıristiyanlığın etkisi olduğu kanaatindeyiz. Nietzsche, modern değerleri dini değerlerin yeni şekli olarak kabul etmektedir. Modern

insanların kendi kendilerine zulüm ettiklerini ve bu zulmün arzu edilen insan tipinin tam karşıtının istenmesiyle, yetiştirmesiyle ve elde edilmesiyle birlikte vuku bulduğunu savunmaktadır.

¹ Nietzsche *Tan Kızılığı* ve *Şen Bilimde* (Sürü İçgüdüsü başlığı) “sürü” üzerinde durmaktadır.

demokrasi anlayışını da Hıristiyanlığa bağlıyor. Hâsıl-ı kelam Nietzsche için Hıristiyanlık aşılması gereken bir engeldir.

Nietzsche üç bölümde bize ilk önce kendimizin ne olduğunu söyledi. Daha sonra ne olduğumuzu bildiğimiz halde hayattan kopuk yaşadığımızı, labirent içinde olduğumuzu dile getirdi. Fakat bu labirentten çıkma ihtimalimizin olduğunu da belirtti. Dolayısıyla Nietzsche için bu bölümlerde temel sorun, olmamız gereken yerde niçin ol(a)madığımız sorundur. Ona göre olmamız gereken yerde ol(a)mamızın esas sebebi Hıristiyanlıktır. Çözüm yolu olarak Nietzsche bize iyi'nin, kötünün ve mutluluğun tanımını sundu ama esas olarak arzu edilen insan tipinin istenmesi gerektiğinin altını çizdi. Dolayısıyla olmamız gereken yere ulaşmamız için geleceği daha sağlam olan insan tipi istememiz ve onun elde etmemiz gerekir. Fakat kanaatimizce Nietzsche'nin bu çözümü başka bir sorunsalın ortaya çıkmasına sebebiyet verir. Bu sürecin tekrar başlaması Nietzsche açısından sorun oluşturmazdı. Hatta bu süreç hakkında da ebedi dönüşe Nietzsche hayır demezdi. Ama bu süreç ya başlayamazsa? Eğer bu süreç tekrar başlamayacaksa ve biz olmamız gereken yerde hep kalacaksak o zaman bu sabitliğin, statikliğin ortaya çıkmasına yol açacak. Bu açık bir şekilde hayatın nihai hedefinin olduğunu kabul etmek anlamına gelecek ki Nietzsche için bu kabul edilemez. Bütün eserleriyle birlikte sabitliye, statikliğe karşı savaşan Nietzsche'nin bunu kabul etmesi imkânsız gözükmetedir.

KAYNAKLAR

Akal Cemal Bali. (2001). Nietzsche Spinoza'yı Nasıl Okudu? *Cogito*, sayı: 25, (ss. 163-174).

Heidegger Martin. (2001). Nietzsche'nin Platonculuğu Tersine Çevirmesi, *Cogito*, sayı: 25, (ss. 134-143).

Göymen Ali Yalçın. (2007). *Hegel ve Marx'ın Tarih Anlayışlarının Karşılaştırılması*, Basılmamış Yüksek Lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Nietzsche Frederich. (1986). *Deccal*, ter: Oruç Aruoba. İstanbul: Hil.

Nietzsche Frederich. (2004). *şen Bilim*, ter: Ahmet İnam. İstanbul: Say.

Nietzsche Frederich. (1997). *Tan Kızılığı: Ahlaksal Önyargılar Üzerine Düşünceler*, ter: Hüseyin Salihoğlu, Ümit Özdağ. Ankara: İmge.

<http://nedir.antoloji.com/hyperbore/> (24. 12. 13 / 10: 50).

*Xəyyam Cəlilzadə***NİTSŞENİN “DƏCCAL” ƏSƏRİNDƏ YADLAŞMA PROBLEMİ VƏ
PROBLEMİ HƏLL ETMƏ TƏŞƏBBÜSÜ***Dəccalın ilk hissəsinin hermenevtik oxunması***XÜLASƏ**

Nitsşenin yıxmaq istədiyi əsas büt Xristianlıqdır. Ona görə, Xristianlıq həyata və bədənə “yox” deyir, insanı köləruhlu birinə çevirir. Nitsşe ya özünə, ya da başqasına qulolma vəziyyətini yadlaşma olaraq adlandırır. Ona görə, (qərbli) insanı özündən, başqalarından və təbiətdən uzaqlaşdıran əsas amil Xristianlıqdır. Sokrat və Platon da Xristianlıqdan bəslənən və Xristianlıqdan bəslənən hər şeyə qarşı tamamilə müharibə aparan Nitsşenin tənqidlərindən “qaça bilmirlər.” Alimə görə, hər iki ad Xristianlığın bəslədiyi şəxslər arasındadır. Qərb mədəniyyətinin dayağı olduğunu söylədiyi Xristianlıq isə onun üçün Sokrat və Platondan daha böyük bir təhlükədir. Xristianlığın insanı Tanrıya deyil, kilsəyə kölə etdiyini vurğulayan “bütqıran filosof” Xristianlığa qarşı müharibə üçün fəlsəfi bir metod təklif edir. Bu fəlsəfi metod nədir? “Çəkiclə fəlsəfədir”. Cəmiyyət tərəfindən təriflənən hər şey Nitsşe üçün bir bütdür. Bu “bütlər” yaxınlaşarkən həmişə əlimizdə “çəkic” olmalıdır. Burada “çəkic” fəlsəfi düşüncənin simvoludur. “Çəkic” bədənə və həyata “Hə” deyərək duyğularla düşünmənin adıdır. Bütə yaxınlaşdıqda ona çəkiclə vurmaliyıq. Möhkəm olmayan və təməli olmayan bütlər çəkic zərbəsi ilə “çürüklüklərini” ortaya çıxaracaq.

Nitsşe bu fəlsəfi üsulundan hər kitabında fərqli bütlərə qarşı istifadə edir, lakin “*Dəccal*” əsərində çəkicin vurduğu büt açıq şəkildə Xristianlıqdır. Məqələmizdə Nitsşenin “*Dəccal*” adlı əsərinə istinad etdik. Bəhs olunan əsərin, xüsusilə Xristianlığa qarşı olan tənqidlərinin çox yer aldığı birinci hissəsinə toxunduq. Tədqiqatımız hermenevtik metodu tətbiq etmək cəhdi olduğundan, “çəkicin vurulduğu nöqtə”dən kənara çıxmamağa çalışdıq. Bu yolla hermenevtik metodun necə işlədiyini göstərməyə çalışdıq. Bu səbəbdən, tədqiqatımızın məqsədi Nitsşenin fəlsəfəsini əhatə etmək, yaxud Nitsşenin Xristianlığa qarşı irəli sürdüyü bütün tənqidlərə toxunmaq deyildir.

Açar sözlər: Nitsşe, Xristianlıq, yadlaşma, hermenevtik, əxlaq.

Хайям Джалилзаде

ПРОБЛЕМА ОТЧУЖДЕНИЯ И ПОПЫТКИ ЕЕ РАЗРЕШЕНИЯ В КНИГЕ «АНТИХРИСТ» НИЦШЕ

Герменевтическое прочтение первой части книги «Антихрист»

РЕЗЮМЕ

Христианство - главный идол, который Ницше хотел сломать. Потому что, по его словам, христианство говорит «нет» жизни и телу, делает человека рабом. Ницше называет отчуждением состояние рабства самому себе или другому. И по его словам, христианство является главным фактором, отчуждающим (западных) людей от себя, других и природы. Сократ и Платон не могут «уйти» от критики Ницше, который вел тотальную войну со всем, что исходило из христианства. По его словам, Сократ и Платон являются лицами, питающимися христианством. А христианство, по его словам являющееся опорой западной цивилизации, представляет для него еще большую опасность, чем Сократ и Платон. Ломавший идола философ подчеркивал, что христианство делает человека рабом не Бога, а церкви, и предлагал философский метод для борьбы с христианством. Что это за философский метод? «Философствовать молотом». Все, что прославляет общество, является идиолом для Ницше. Приближаясь к этим «идолом», мы всегда должны держать «молот» в руках. Здесь «молот» является символом философского мышления. Молот - название эмоций, когда мы говорим «да» телу и жизни. Когда мы приближаемся к идолу, мы должны ударить его молотом. Непрочные идола, не имеющие основы, выражают свою «гниль» ударом молотка.

Ницше использует этот философский метод в каждой из своих книг против различных идола, но в его труде «Антихрист» идол, пораженный молотом, явно является христианством. В статье мы ссылаемся на произведение «Антихрист» Ницше. В частности, мы сосредоточились на первой части рассматриваемой работы, в которой критика христианства занимает основное место. Поскольку наше исследование является попыткой применения герменевтического метода, мы стараемся не выходить за пределы «точки удара молота». Таким образом, мы пытаемся показать, как работает герменевтический метод. Следовательно, цель нашего исследования не состоит в том, чтобы охватить философию Ницше или обратиться к критике христианства во всех ее аспектах.

Ключевые слова: Ницше, христианство, отчуждение, герменевтика, мораль

Khayyam Jalilzada

**THE PROBLEM OF ALIENATION AND THE NIETZSCHE'S
ATTEMPT TO OVERCOME THIS IN THE ANTICHRIST
(Hermeneutical reading of the first chapter of *The Antichrist*)**

ABSTRACT

The main idol that Nietzsche wanted to break was Christianity. According to him, Christianity says no to life and body turning a man into a slave. Nietzsche calls the state of enslavement either to himself or to someone else an alienation. Accordingly, the main factor that alienates the (Western) people from themselves, others and from nature is Christianity. Socrates and Plato could not escape the criticisms of Nietzsche, who combated everything that harbored by Christianity. According to him, both names are among those who are nurtured by Christianity. However, Christianity, which he considered the cornerstone of Western civilization, was a greater danger for him than Socrates and Plato. The iconoclast philosopher emphasizes that Christianity makes man a slave to the Church and offers a philosophical method for war against Christianity. What is this philosophical method? "It is philosophy with a hammer". Everything glorified by the society, the crowd is an idol according to Nietzsche. And when approaching these "idols", we must always have the "hammer" in our hands. Here the "hammer" is the symbol of philosophical thinking. "Hammer" is the name of thinking with emotions by saying yes to body and life. As we approach the idol, we have to hit the idol with a hammer. Idols that are not solid and lack foundation will express their rottenness when we blow with the hammer. Nietzsche uses this philosophical method in each of his books against different idols, but in his work titled *Antichrist*, the idol hit by the hammer is clearly Christianity. In our article, we referenced Nietzsche's work named *Antichrist*. We especially focused on the first part of the work in question, in which the criticisms of Christianity are heavily involved. Since our study was an attempt to apply the hermeneutical method, we tried not to go beyond the point where "the hammer was hit". And in this way we tried to show how the hermeneutical method works. Therefore, the aim of our study is not to encompass Nietzsche's philosophy, nor to address Nietzsche's critique of Christianity in all its dimensions.

Keywords: Nietzsche, Christianity, alienation, hermeneutics, morality.

Çapa tövsiyə etdi :f.f.d., dos. A.A.Qafarov